

Електронний доказ чи доказ в електронній формі: проблеми доречності термінологічного розмежування

Костянтин Караман*

* Д-р філос. з політології, докторант ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2965-9661>, e-mail: karamankostantin@gmail.com

DOI: 10.32353/khrife.1.2026.10 УДК 343.985(477)

Надійшло 13.02.2026 / Рецензовано 27.02.2026 / Прийнято до друку 31.03.2026 /
Доступно онлайн 31.03.2026

Мета статті — з'ясувати співвідношення термінологічних конструкцій «електронний доказ» і «доказ в електронній формі», визначити їх теоретико-правові відмінності та практичне вживання в кримінальному провадженні, а також сформулювати науково обґрунтований підхід до їх термінологічного розмежування. Поставлену мету реалізовано за допомогою комплексного застосування загальнонаукових (аналіз, синтез і узагальнення), діалектичного, логіко-семантичного, формально-юридичного, системно-структурного, порівняльно-правового та герменевтичного методів. Проаналізовано сучасний стан наукової розробленості проблеми правової природи електронної інформації в системі процесуальних джерел доказів, а також основні підходи до її термінологічного розуміння в доктрині кримінального процесу. Акцентовано увагу на особливостях цифрових даних як інформаційних об'єктів, здатних до багаторазового відтворення без зміни змісту, що зумовлює дискусійність їх співвідношення з традиційними речовими доказами й документами. Констатовано, що в науковому обігу паралельно вживають термінологічні конструкції «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ в електронній формі», що свідчить про відсутність усталеного підходу до розмежування їхнього змісту. На підставі аналізу законодавчих положень і доктринальних позицій обґрунтовано доцільність застосування терміна «доказ в електронній формі» як такого, що найбільш повно відображає інформаційну природу цифрових даних і узгоджується з чинною моделлю кримінального

процесуального доказування. Дійшли висновку, що електронна форма свідчить про наявність доказової інформації, а не про її самостійну процесуальну сутність. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з виробленням єдиних критеріїв процесуальної ідентифікації доказів, що функціонують у цифровому середовищі.

Ключові слова: кримінальний процес; досудове розслідування; докази; доказування; електронний доказ; процесуальна форма.

Постановка наукової проблеми

Сучасний розвиток цифрових технологій та активне застосування електронних інформаційних систем у кримінальному судочинстві зумовили появу нових форм фіксації та збереження відомостей, що мають доказове значення. У зв'язку із цим у науковому обігу та правозастосовній практиці паралельно вживають термінологічні конструкції «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ в електронній формі», що свідчить про відсутність усталеного підходу до розмежування їх за змістом. Така термінологічна невизначеність ускладнює формування єдиної доктринальної позиції та спричиняє труднощі під час процесуальної кваліфікації відповідних об'єктів у кримінальному провадженні.

Проблемного характеру набуває питання визначення процесуальної природи об'єктів, на які спрямовані злочинні дії, якщо такими є електронні документи, програмне забезпечення або інші форми електронної інформації. У кримінально-правовій доктрині предметом злочинів у сфері інформаційних технологій нерідко визнають саме інформацію як елемент інформаційної інфраструктури, що актуалізує потребу в переосмисленні традиційних підходів до матеріальної природи доказу та його процесуального оформлення.

Нематеріальний характер електронної інформації ускладнює її співвіднесення з класичним речовим доказом як матеріальним об'єктом. У практиці кримінального процесу суб'єкти доказування фактично взаємодіють не з первинною інформацією, а з її відображеннями — візуалізованими даними, графічними копіями або акустичними сигналами. Це зумовлює необхідність уточнення категоріального апарату, зокрема, співвідношення понять, які акцентують увагу або на технологічній природі інформації («електронний доказ»), або на формі її існування («доказ в електронній формі»).

Додаткових наукових дискусій потребує також питання застосування традиційної концепції речового доказу, зокрема його унікальності, у цифровому середовищі, де інформацію можна багаторазово відтворювати без зміни змісту. Це породжує методологічну колізію між класичними кримінально-процесуальними конструкціями й сучасними технологічними реаліями, що безпосередньо впливає на вибір термінології та визначення правової природи відповідних доказів.

Отже, відсутність узгодженого підходу до вживання термінів «електронний доказ» і «доказ в електронній формі», а також «цифровий доказ» зумовлює необхідність науково осмислити їхнє зміс-

товне співвідношення, визначити теоретико-правові відмінності й виробити обґрунтований термінологічний підхід, що відповідав би сучасним умовам цифровізації кримінального судочинства.

Мета статті

З'ясувати змістовне співвідношення термінологічних конструкцій «електронний доказ» і «доказ в електронній формі», визначити їх теоретико-правові відмінності та практичний результат уживання в кримінальному провадженні, а також сформулювати науково обґрунтований підхід до їх термінологічного розмежування.

Методи дослідження

Визначену мету реалізовано за допомогою комплексного застосування методологічного апарату, а саме: філософських, загальнонаукових і спеціальних методів.

Діалектичний метод сприяв дослідженню розвитку наукових підходів до розуміння природи електронної інформації в кримінальному процесі, виявленню суперечностей між традиційними процесуальними категоріями доказування та сучасними цифровими реаліями. Логіко-семантичний метод застосовано для аналізу змісту термінологічних конструкцій «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ в електронній формі», що дало змогу уточнити їхні понятійні межі й визначити особливості наукового та нормативного вживання.

Формально-юридичний (догматичний) метод допоміг дослідити положення кримінального процесуального законодавства України, зокрема Криміналь-

ного процесуального кодексу України¹ (далі — *КПК України*), які регламентують систему джерел доказів і порядок роботи з електронною інформацією. За допомогою системно-структурного методу здійснено аналіз місця електронної інформації в загальній системі процесуальних джерел доказів і визначено взаємозв'язки між категоріями речових та електронних доказів.

Порівняльно-правовий метод застосовано під час зіставлення наукових позицій щодо правової природи доказів в електронній формі та підходів до їх класифікації. Герменевтичний метод став у пригоді для тлумачення доктринальних концепцій і правових норм, що допомогло з'ясувати їхні змістовні акценти та практичні результати для правозастосування.

Метод узагальнення дав змогу систематизувати наявні наукові підходи та сформулювати авторське бачення щодо доцільності вживання термінологічної конструкції «доказ в електронній формі» як найбільш узгодженої з інформаційною природою цифрових даних і чинною моделлю кримінального процесуального доказування.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Проблематика доказів, наявних у цифровому середовищі, останніми роками посідає одне з центральних місць у наукових дослідженнях. Наукова дискусія охоплює питання процесуальної природи електронної інформації, її місця в системі джерел доказів, особливостей збирання, фіксації й оцінювання, а також визначення належного термінологічного апарату. У сучасній доктрині немає єдності щодо правової природи

1 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

електронних (цифрових) доказів, що зумовлює різноманіття підходів до їх теоретичного осмислення та практичного застосування.

Значний внесок у дослідження цифрових слідів і доказів зробили вчені, які зосереджували увагу на осмисленні електронної (цифрової) інформації як джерела доказування, визначенні її криміналістичних характеристик, а також проблемах процесуального закріплення. У працях О. Вакуленка², І. Каланчі³, О. Кващука⁴, А. Коваленка⁵, С. Коломійцева⁶, О. Нікішева⁷, В. Фігурського⁸, М. Щербаковського й В. Сезонова⁹ та інших дослідників сформовано теоретичне підґрунтя для розуміння цифрових слідів як специфічних інформаційних об'єктів, що потребують особливих методів виявлення й дослідження. Зазначені наукові напрацювання засвідчили трансформацію традиційного криміна-

лістичного вчення про сліди в напрямі інтеграції цифрового складника.

Окремий напрям досліджень присвячено визначенню місця електронної інформації в системі процесуальних джерел доказів. Частина науковців обґрунтовує доцільність виокремлення електронних доказів як самостійного виду доказів, зважаючи на їх специфічну природу й відмінність від документів і речових доказів. Зокрема, у літературі висловлено пропозиції щодо нормативного закріплення окремого інституту електронних доказів у КПК України й розроблення спеціальних процесуальних правил роботи з ними. Водночас інша група дослідників розглядає електронну інформацію як форму існування вже відомих процесуальних джерел, насамперед документів, що не потребує створення нової категорії доказів.

- 2 Вакуленко О. Ф. Поняття властивостей доказів у кримінальному провадженні. *Право.ua*. 2021. № 4. С. 249–254. DOI: [10.71404/LAW.UA.2021.4.37](https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2021.4.37) (дата звернення: 18.01.2026).
- 3 Каланча І. Г. Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2025. 617 с. URI: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/38317> (дата звернення: 18.01.2026).
- 4 Кващук О. Д. Використання електронних доказів у кримінальному провадженні. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. Вип. 2 (10). С. 50–56. DOI: [10.32782/cuj-2025-2-5](https://doi.org/10.32782/cuj-2025-2-5) (дата звернення: 18.01.2026).
- 5 Коваленко А. В. Поняття та сутність електронних (цифрових) слідів кримінального правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4 (100). С. 226–236. DOI: [10.33766/2524-0323.100.226-236](https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.226-236) (дата звернення: 18.01.2026).
- 6 Коломійцев С. О. Криміналістичні технології пошуку та фіксації комп'ютерних даних під час проведення слідчих дій : дис. ... д-ра філос. в галузі права. Харків, 2025. 237 с. URI: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/24554> (дата звернення: 18.01.2026).
- 7 Нікішев О. В. Цифрові (електронні) докази у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів. *Право.ua*. 2025. № 1. С. 365–371. DOI: [10.71404/law.ua.2025.1.54](https://doi.org/10.71404/law.ua.2025.1.54) (дата звернення: 18.01.2026).
- 8 Фігурський В. М. Докази в електронній формі у кримінальному провадженні. *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2023. Вип. 4. С. 97–105. DOI: [10.32782/galician_studies/law-2023-4-14](https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-14) (дата звернення: 18.01.2026).
- 9 Щербаковський М. Відкриті джерела кіберпростору як об'єкти судово-експертного дослідження. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2024. Вип. 2 (35). С. 10–27. DOI: [10.32353/khrife.2.2024.02](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2024.02) (дата звернення: 18.01.2026) ; Щербаковський М., Сезонов В. Збирання та дослідження електронних документів із застосуванням спеціальних знань. *Там само*. Вип. 3 (36). С. 10–23. DOI: [10.32353/khrife.3.2024.02](https://doi.org/10.32353/khrife.3.2024.02) (дата звернення: 18.01.2026).

Важливе місце в сучасних дослідженнях посідає проблематика термінологічної визначеності. У наукових працях наголошено, що паралельне вживання понять «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ в електронній формі» свідчить про етап становлення відповідного правового інституту й відсутність узгодженої доктринальної позиції. У цьому контексті окремі автори підкреслюють необхідність термінологічної диференціації як передумови формування єдиної правозастосовної практики та концептуальної цілісності кримінального процесуального права.

Суттєву роль у розвитку наукової думки відіграють дослідження, присвячені цифровим слідам як первинним носіям криміналістично значущої інформації. У сучасній криміналістиці цифрові сліди розглядають як окрему категорію інформаційних відображень, що виникають у результаті взаємодії користувачів із цифровим середовищем і можуть бути трансформовані в процесуально допустимі докази за умо-

ви належної фіксації та перевірки. Такі підходи підтримують ідею необхідності оновлення традиційних уявлень про доказ і його матеріальну природу.

Водночас точиться дискусія щодо правової природи цифрових даних. Одні дослідники (А.-М. Ангеленюк¹⁰, А. Коваленко¹¹, А. Крижановський¹², О. Метелев¹³, Д. Цехан¹⁴) наголошують на доцільності їх розгляду як самостійного виду доказів, інші (І. Каланча¹⁵, В. Фігурський¹⁶) обґрунтовують позицію, що електронність характеризує лише форму фіксації доказової інформації, а не її окрему процесуальну сутність. Така дискусійність підтверджує, що сучасна наукова думка перебуває на етапі пошуку збалансованого підходу між технічною природою цифрових даних і чинною моделлю процесуального доказування.

Отже, аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про суттєвий прогрес у розробленні теоретичних і практичних аспектів користування електронною інформацією в кримінальному

- 10 Ангеленюк А.-М. Ю. Використання електронних доказів у кримінальному процесуальному праві України (проблемні питання). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 214–218. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.79.2.32 (дата звернення: 18.01.2026).
- 11 Коваленко А. В. Електронні докази в кримінальному провадженні: сучасний стан та перспективи використання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 4 (84). С. 237–245. DOI: 10.33766/2524-0323.84.237-245 (дата звернення: 18.01.2026).
- 12 Крижановський А. С. Критерії віднесення електронної інформації до видів доказів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 2. С. 1027–1032. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.152 (дата звернення: 18.01.2026).
- 13 Метелев О. П. Гносеологічна і правова природа цифрових доказів у кримінальному процесі. *Правова позиція*. 2018. № 1 (20). С. 75–86. URI: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspu/handle/123456789/3159> (дата звернення: 18.01.2026).
- 14 Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 256–260. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc5/56.pdf> (дата звернення: 18.01.2026).
- 15 Каланча І. Г. Зазнач. твір. URI: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/38317> (дата звернення: 18.01.2026).
- 16 Фігурський В. М. Зазнач. твір. DOI: 10.32782/galician_studies/law-2023-4-14 (дата звернення: 18.01.2026).

провадженні. Водночас відсутність єдності щодо термінологічного оформлення досліджуваного явища, різні підходи до визначення його процесуального статусу й недостатня узгодженість між криміналістичними та процесуальними концепціями зумовлюють потребу в подальших дослідженнях співвідношення понять «електронний доказ» і «доказ в електронній формі».

Викладення основного матеріалу дослідження

Місце електронної інформації в системі джерел доказів визначене п. 1 ч. 2 ст. 99 КПК України¹⁷. Аналіз цих правових засад дає змогу стверджувати, що в результаті проведення слідчих (розшукових) дій можна отримати зафіксовані в електронній формі відомості, які мають самостійне доказове значення. Отже, учені слушно зазначають, що на цьому етапі розвитку кримінального процесу існує два основні способи залучення електронної інформації до сфери кримінального процесуального доказування: вилучення матеріального носія інформації або копіювання відповідних електронних (цифрових) даних¹⁸.

Аналіз характеристик електронних (цифрових) слідів свідчить, що основну інформацію, яку вони містять, можна повністю відтворити копіюванням або відображенням відповідних комп'ютерних даних. Зазначені способи процесуального залучення електронної інформації до сфери доказування безпосередньо пов'язані зі специфічними атрибутами цифрових даних, що зу-

мовлює необхідність їх окремого аналізу. У цьому зв'язку важливого значення набувають криміналістичні підходи, які деталізують види цифрових джерел інформації й умови їх виявлення та фіксації в межах кримінального провадження.

Класифікація комп'ютерних даних і їх носіїв ґрунтується на сукупності криміналістично значущих критеріїв, зокрема характеристиках предметних носіїв, рівні контролю інформації користувачем, значенні даних для виконання завдань кримінального провадження, їхній ролі в процесі розкриття та розслідування злочинів, доступності для виявлення й дослідження, а також наявності ознак шкідливого програмного впливу. До основних цифрових джерел комп'ютерних даних, на думку С. Коломійцева, належать лог-файли, метадані, мережевий трафік, залишкові сліди видалених даних, шкідливе програмне забезпечення, інформація про активність користувачів і дані, що зберігаються у хмарних середовищах. Зазначені джерела науковець розглядає як потенційні носії інформації, здатної виконувати функцію доказування в кримінальному провадженні¹⁹. Наведені криміналістичні підходи узгоджено з фундаментальною технічною особливістю цифрової інформації — її здатністю до багаторазового відтворення без зміни змісту.

На відміну від матеріально зафіксованих слідів, для яких характерна унікальність і неможливість повного відтворення без втрати індивідуальних ознак, комп'ютерні дані за умови дотри-

17 Кримінальний процесуальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

18 Крижановський А. С. Зазнач. твір. С. 1028. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.152 (дата звернення: 18.01.2026).

19 Коломійцев С. О. Зазнач. твір. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/24554> (дата звернення: 18.01.2026).

мання технічних вимог можна копіювати необмежену кількість разів без зміни змістового наповнення. Відмінності між оригіналом і копією зазвичай стосуються лише метаданих, що не впливають на інформаційний зміст.

Нормативне закріплення цієї особливості підтверджено положеннями ч. 3 та 4 ст. 99 КПК України²⁰, згідно з якими копії електронних документів і комп'ютерних даних, виготовлені в установленому порядку, суд може визнати оригіналом документа. Це свідчить про визнання процесуально значущою саме інформацію, а не матеріальний носій, на якому вона зафіксована. З огляду на здатність цифрових даних до багаторазового відтворення та переміщення між різними технічними середовищами, електронні сліди не мають жорсткої прив'язки до конкретного фізичного носія. Їх існування та функціонування зумовлені особливостями роботи електронно-обчислювальних систем, у межах яких інформація постійно переміщується між різними пристроями пам'яті й інформаційними середовищами²¹. Отже, носій виконує переважно функцію технічного середовища існування інформації, тоді як визначальним для доказування залишається її зміст. Такий підхід дає змогу дійти висновку, що електронні (цифрові) сліди доцільно розглядати насамперед як інформаційні явища, процесуальну значущість яких не обмежено конкретним матеріальним носієм. Водночас характеристики носія, спосіб і час перенесення даних, а також

технічні умови їх зберігання мають допоміжне значення для встановлення достовірності й автентичності інформації.

Окреслені особливості цифрових даних закономірно підводять до дискусії щодо їх процесуальної природи та можливості ототожнення матеріального носія інформації з речовим доказом.

Ми погоджуємося, що електронна інформація має дуалістичну природу, проте погодитися з тим, що фіксація електронних відомостей на матеріальному носії інформації створює передумови для визнання його речовим доказом, не можемо. Тож позицію А. Крижановського про те, що положення ч. 1 ст. 98 КПК України²² свідчать про відсутність прямої законодавчої вказівки щодо виключення носіїв електронної інформації з категорії речових доказів, цілком підтримати не можемо²³. Ми вважаємо таку аргументацію недостатньо переконливою, оскільки «мовчання закону» не означає автоматичного поширення режиму речових доказів на електронні носії або цифрові дані. Водночас слід зауважити, що зазначений підхід не обмежено однозначною належністю електронної інформації винятково до речових доказів, оскільки автор припускає й інші варіанти її процесуальної кваліфікації.

А. Крижановський передбачає розуміння електронної інформації як документа в разі, коли вона має ознаки документа. Критерієм розмежування речового доказу й документа є не форма носія, а характер і функційне значення

20 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

21 Коваленко А. В. Поняття та сутність ... DOI: 10.33766/2524-0323.100.226-236 (дата звернення: 18.01.2026).

22 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

23 Крижановський А. С. Знач. твір. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.152 (дата звернення: 18.01.2026).

інформації для кримінального провадження. Для практичних потреб автор пропонує систему критеріїв розмежування, відповідно до яких електронна інформація може належати або до речових доказів, або до документів. На його думку, такими критеріями є: структура електронної інформації (контент і метадані), її документований характер, функційне призначення в провадженні, а також наявність ознак, характерних для речових доказів (користування як засобом скоєння злочину, наявність слідів злочину, статус предмета посягання тощо)²⁴.

Отже, А. Крижановський прагне інтегрувати електронну інформацію в чинну систему процесуальних джерел доказів без створення окремої категорії електронних доказів. Його підхід базується на ідеї матеріально-інформаційної єдності доказу й орієнтований на вироблення практичного алгоритму класифікації електронної інформації в межах чинної моделі кримінального процесу.

Зауважимо, що, згідно з позицією Верховного Суду, у кримінальних провадженнях відповідної категорії чільне місце посідають докази, наявні в цифровому середовищі. До них належать, зокрема, матеріали фотофіксації, аудіо та відеозапису, інші носії інформації (включно з комп'ютерними даними), які можуть бути розміщені як у відкритих інформаційних мережах (інтернет-ресурси, онлайн-медіа, соціальні мережі), так і в обмежених у доступі середовищах (приватні месенджери, телеграм-канали, особисте електронне листування,

дані з мобільних пристроїв, флеш-носії, карти пам'яті тощо).

Верховний Суд у постанові від 21.07.2025 р. у справі № 201/11849/23 зазначив, що зміст положень ст. 99 КПК України дає змогу розглядати матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні дії осіб або груп осіб, за умови їх отримання уповноваженими підрозділами з дотриманням процесуальних вимог, як документи, якими можна користуватися в кримінальному провадженні як доказами²⁵. Одним із процесуальних механізмів виявлення та фіксування відповідних відомостей є огляд: «Слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних» (ч. 1 ст. 237 КПК України)²⁶.

Правозастосовна практика демонструє можливість фіксації цифрової інформації за допомогою огляду інтернет-ресурсів і телеграм-каналів з відображенням їхнього змісту в протоколі слідчої (розшукової) дії. Зокрема, під час такого огляду можна створювати скріншоти, завантажувати відеофайли, фотознімки й інші електронні матеріали, які долучають як додатки до протоколу, складеного відповідно до вимог КПК України. За умови дотримання процедури огляду та належного процесуального оформлення, суди визнають протоколи огляду інтернет-сайтів і телеграм-каналів належними й допустимими доказами, оскільки відповідні фактичні дані отримано в порядку, передбаченому КПК України²⁷.

24 Крижановський А. С. Зазнач. твір. DOI: [10.24144/2788-6018.2025.02.152](https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.152) (дата звернення: 18.01.2026).

25 Постанова Верховного Суду від 21.07.2025 р. Справа № 201/11849/23. Провадж. № 51-584км25 / ЄДРСР : вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129086893> (дата звернення: 18.01.2026).

26 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

27 Там само.

Перехід від теорії до практики потребує аналізу процесуального механізму, за допомогою якого цифрові дані стають належними й допустимими доказами. Ми погоджуємося, що процес формування та фіксування доказів, що мають електронну форму, безпосередньо пов'язаний з проведенням конкретної слідчої (розшукової) дії, у межах якої вилучають предмети та документи або фіксують інформацію за допомогою її копіювання. Саме тому науковці зауважують, що лише після перевірки й оцінювання отриманої інформації за критеріями належності, допустимості та достовірності така інформація стає доказом. За своєю правовою природою результати відповідної процесуальної діяльності можуть набувати форми речових доказів або документів. Тож, на думку вчених, електронні дані мають належати до категорії речових доказів у разі збереження їх на матеріальних носіях (на них зафіксована інформація, наділена доказовим потенціалом)²⁸. Подальший розвиток наукової дискусії зумовлює необхідність звернення до ширшого кола доктринальних підходів щодо місця електронної інформації в системі процесуальних джерел доказів.

У науковій праці В. Фігурського «*докази в електронній формі — це інформація, створена, оброблена, збережена або передана за допомогою аналогових чи цифрових сигналів, яка має значення для кримінального провадження*»²⁹. Автор звертає увагу на те, що специфіка такої інформації зумовлює дискусійність питання щодо її належності до наявної системи процесуальних джерел доказів у кримінальному процесі. Дослідник виокремлює кілька основних позицій щодо пра-

вової природи доказів в електронній формі, аналізуючи наукові підходи. Згідно з першою такі докази розглядають як різновид документів, що обґрунтовано чинним кримінальним процесуальним законодавством. У цьому контексті електронною інформацією (незалежно від форми носія) потенційно можна послуговуватися як документом без необхідності трансформувати її в іншу форму. Критикуючи цей підхід, В. Фігурський слушно зазначає, що він не цілком ураховує специфіку електронної інформації, яка може бути не лише носієм відомостей, а й засобом учинення кримінального правопорушення, предметом злочинного посягання або джерелом слідів злочину, що наближає її до характеристик речового доказу. Друга позиція, за висновками автора, ґрунтується на тому, що докази в електронній формі є не окремим процесуальним джерелом, а лише способом відображення доказової інформації. У межах цього підходу цифрові матеріали можна розглядати або як різновид речових доказів, або як поєднання ознак речових доказів і документів. Третя позиція, яку В. Фігурський оцінює як найбільш перспективну, полягає у визнанні доказів в електронній формі самостійним процесуальним джерелом доказів. Прихильники цього підходу наголошують, що електронна інформація істотно відрізняється від традиційних документів способом створення, збереження та відтворення, потребує користування спеціальними технічними засобами, а також характеризується можливістю редагування, що унеможливорює її механічне ототожнення з паперовими документами. Окрім того, підкреслюють відмінність електронних

28 Крижановський А. С. Значч. твір. С. 1028—1029. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.152 (дата звернення: 18.01.2026).

29 Фігурський В. М. Значч. твір. DOI: 10.32782/galician_studies/law-2023-4-14 (дата звернення: 18.01.2026).

доказів від аудіовізуальних матеріалів, оскільки останні можуть бути лише окремим елементом електронної інформації. Підсумовуючи, В. Фігурський доходить висновку, що докази в електронній формі є новим соціально-правовим явищем інформаційної епохи, яке має власну правову природу та специфічні механізми доказування. У зв'язку із цим автор підтримує підхід, відповідно до якого такі докази мають посідати окреме місце в системі процесуальних джерел доказів поряд з показаннями, речовими доказами, документами й висновками експерта³⁰.

Узагальнення зазначених позицій закономірно актуалізує проблему термінологічної визначеності, оскільки саме понятійний апарат значно впливає на сприйняття правової природи досліджуваного явища.

У контексті термінологічної дискусії наведені ознаки цифрової інформації дають підстави стверджувати, що більш коректною є конструкція «доказ в електронній формі». Так, І. Каланча вживає термін «докази, що мають електронну форму», а не «електронні докази» або «цифрові докази». На користь підходу авторки слід зазначити, що вона послуговується ідеєю термінологічної точності й необхідності уникнути підміни понять. У дисертації наголошено на існуванні різних підходів — «електронний доказ», «цифровий доказ», інші похідні,— але водночас акцентовано, що така множинність створює термінологічну плутанину, яка негативно впливає на потреби науки та практики. Саме тому авторка пропонує термінологічну диференціацію як передумову формування єдиної правової позиції.

Керується І. Каланча ще й положеннями чинного КПК України. Вона зауважує, що в кримінальному процесі електронні або цифрові докази не виокремлено як самостійне процесуальне джерело доказів. Саме тому вживання терміна «електронний доказ» як усталеного могло б бути передчасним або таким, що виходить за межі чинної моделі доказування. У своїй роботі вона також розмежує «електронний» і «цифровий» аспекти. Авторка згадує наукову позицію, що «цифровий доказ» технічно точніше відображає природу інформації (бінарний код), тоді як «електронний» стосується технічних засобів її створення й оброблення. Тож обидва терміни мають часткову істинність, але жоден з них не є універсальним. Саме тому вчена обирає формулу «докази електронної форми» як більш нейтральну, процесуально безпечну й таку, що:

- не створює враження окремого виду доказів, яких КПК України прямо не визнає;
- дає змогу охопити різні технічні форми існування даних;
- стосується не нової сутності доказу, а форми його існування та подання;
- узгоджена з концепцією процесуальної природи доказу в кримінальному процесі.

Отже, конструкція «доказ електронної форми» є компромісом між технічною природою явища та процесуальною реальністю кримінального судочинства³¹.

Проведений аналіз наукових підходів свідчить, що дискусія поступово зміщується від питання технічної природи цифрових даних до проблеми їх

30 Фігурський В. М. Зазнач. твір. DOI: [10.32782/galician_studies/law-2023-4-14](https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-14) (дата звернення: 18.01.2026).

31 Каланча І. Г. Зазнач. твір. URI: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/38317> (дата звернення: 18.01.2026).

коректного термінологічного оформлення в межах кримінально-процесуальної доктрини.

Тож підхід, відповідно до якого слід уживати термінологічну конструкцію «доказ електронної форми», заслуговує на увагу, оскільки його зміст акцентовано на формі існування доказової інформації, а не створено враження про окремий вид доказу, невід'ємно пов'язаний з конкретним носієм. Інформаційна природа цифрових слідів і їх відносна незалежність від матеріальної форми підтримують підхід, за яким електронність характеризує спосіб існування та подання доказу, а не його самостійну процесуальну сутність.

Висновки

Проведене дослідження підтверджує, що розвиток цифрових технологій істотно трансформував традиційні уявлення про природу інформації з доказовим потенціалом у кримінальному процесі й зумовив появу нових підходів до її процесуального оформлення. Аналіз чинного кримінального процесуального законодавства та доктринальних позицій свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення правової природи електронної інформації і, відповідно, до вживання термінологічних конструкцій «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ в електронній формі».

Доведено, що специфічні характеристики цифрових даних — можливість їх багаторазового копіювання без зміни змісту, відносна незалежність від матеріального носія та необхідність технічного опосередкування для сприйняття — зумовлюють необхідність переосмислити традиційні підходи до класифікації доказів, заснованих на їхній матеріальній природі. Процесуально значущим у сучасних умовах є насамперед інформа-

ційний зміст даних, тоді як матеріальний носій виконує переважно функцію технічного середовища їх існування.

Дослідження наукових позицій засвідчило наявність кількох концептуальних підходів до визначення місця електронної інформації в системі джерел доказів: розуміння її як різновиду документів, як поєднання ознак документів і речових доказів або як окремого самостійного процесуального джерела. Водночас аналіз аргументів щодо належності електронної інформації до речових доказів довів, що відсутність прямої законодавчої заборони не можна розглядати як достатню підставу для автоматичного поширення на неї режиму речових доказів.

Визначено, що в чинній моделі кримінального процесуального доказування електронну інформацію інтегровано в наявну систему джерел доказів переважно за допомогою категорій документів і речових доказів залежно від способу її отримання та процесуального оформлення. Це обумовлює необхідність коректного термінологічного підходу, який би відображав не створення нового виду доказу, а особливості існування доказової інформації.

У результаті проведеного аналізу обґрунтовано доцільність уживання термінологічної конструкції «доказ в електронній формі» як найбільш узгодженої з інформаційною природою цифрових даних і чинним КПК України. Така конструкція дає змогу уникнути штучного виокремлення нового процесуального інституту, забезпечує термінологічну нейтральність і зазначає, що електронність характеризує спосіб існування та подання доказової інформації, а не її самостійну правову сутність.

Отже, термінологічне розмежування понять «електронний доказ» і «доказ в електронній формі» має не

лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки безпосередньо впливає на процесуальну кваліфікацію доказів, вибір способів їх збирання та оцінювання в кримінальному провадженні. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вироблення узгоджених критеріїв процесуальної ідентифікації доказів, наявних у цифровому середовищі, урахувавши динаміку розвитку інформаційних технологій.

Electronic Evidence or Evidence in Electronic Form: Issues Behind the Rationale for Terminological Division

Kostiantyn Karaman

The Article aims to trace a correlation between the terms “electronic evidence” and “evidence in electronic form”. The study examines their theoretical and legal disparities, practical utility of these terms within the framework of criminal proceedings, and seeks to formulate a scientifically grounded approach to their terminological division. The goal has been achieved through the comprehensive application of general scientific methods (analysis, synthesis and generalisation), as well as dialectical, logical-semantic, formal-legal, systemic-structural, comparative-legal and hermeneutic methods. This paper analyses the current state of academic research into the legal nature of electronic information within the system of procedural sources of evidence, along with principal approaches to its terminological interpretation in criminal procedure doctrine. The focus is on distinctive features of digital data as data media capable of being reproduced repeatedly without changing content, leading to a debate on their relationship with traditional physical evidence and documents. It has been noted that the terms “electronic evidence”, “digital evidence” and “evidence in electronic form” are used interchangeably in academic discourse, indicating a lack of a consistent approach to distinguishing between their meanings. Dra-

wing on an analysis of legislative provisions and doctrinal propositions, the appropriateness of using the term “evidence in electronic form” has been substantiated, since it most accurately reflects the informational nature of digital data and aligns with the prevailing framework of proving in criminal procedure. It has been concluded that the electronic form serves as a medium for evidentiary data, rather than constituting a standalone procedural category. Prospects for further research related to the development of uniform criteria for procedural identification of evidence operating in a digital environment have been outlined.

Keywords: criminal procedure; pre-trial investigation; evidence; proof; electronic evidence; legal procedure.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автор зробив свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

Anheleniuk, A.-M. Yu. (2023). Vykorystannia elektronnykh dokaziv u kryminalnomu protsesualnomu pravi Ukrainy (problemni pytannia) [The use of electronic evidence

- in the criminal procedural law of Ukraine (problematic issues)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*. Vyp. 79. Ch. 2. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.79.2.32 [in Ukrainian].
- Fihurskyi, V. M. (2023). Dokazy v elektronni formi u kryminalnomu provadzhenni [Evidence in electronic form in criminal proceedings]. *Halytski studii: Yurydychni nauky*. Vyp. 4. DOI: 10.32782/galician_studies/law-2023-4-14 [in Ukrainian].
- Kalanča, I. H. (2025). *Dokazy elektronnoi formy u kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoriia ta praktyka* [Evidence in electronic form in criminal procedure of Ukraine: theory and practice] : dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kyiv. URI: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/38317> [in Ukrainian].
- Kolomiitsev, S. O. (2025). *Kryminalistychni tekhnolohii poshuku ta fiksatsii komp'uternykh danykh pid chas provedennia slidchykh dii* [Forensic technologies for searching and recording computer data during investigative actions] : dys. ... d-ra filos. v haluzi prava. Kharkiv. URI: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/24554> [in Ukrainian].
- Kovalenko, A. V. (2018). Elektronni dokazy v kryminalnomu provadzhenni: suchasnyi stan ta perspektyvy vykorystannia [Digital Evidences in Criminal Proceedings: Current State and Prospects for Use]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. Vyp. 4 (84). DOI: 10.33766/2524-0323.84.237-245 [in Ukrainian].
- Kovalenko, A. V. (2022). Poniattia ta sutnist elektronnykh (tsyfrovyykh) slidiv kryminalnoho pravoporushennia [The concept and essence of electronic (digital) traces of a criminal offenses]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. Vyp. 4 (100). DOI: 10.33766/2524-0323.100.226-236 [in Ukrainian].
- Kryzhanovskiy, A. S. (2025). Kryterii vidnesennia elektronnoi informatsii do vydiv dokaziv [Criteria for attributing electronic information to types of evidence]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*. Vyp. 2. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.152 [in Ukrainian].
- Kvashuk, O. D. (2025). Vykorystannia elektronnykh dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [The use of electronic evidence in criminal proceedings]. *Tsentrálnoukrainskyi visnyk prava ta publichnogo upravlinnia*. Vyp. 2 (10). DOI: 10.32782/cuj-2025-2-5 [in Ukrainian].
- Metev, O. P. (2018). Hnoseolohichna i pravova pryroda tsyfrovyykh dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Gnoseological and legal nature of digital evidence in criminal process]. *Pravova pozytsiia*. № 1 (20). URI: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3159> [in Ukrainian].
- Nikishev, O. V. (2025). Tsyfrovi (elektronni) dokazy u kryminalnomu provadzhenni v umovakh nadzvychaynykh pravovykh rezhymiv [Digital (electronic) evidence in criminal proceedings under emergency legal regimes]. *Pravo.ua*. № 1. DOI: 10.71404/law.ua.2025.1.54 [in Ukrainian].
- Shcherbakovskiy, M. (2024). Open Sources of Cyberspace as Objects of Forensic Research. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 2 (35). DOI: 10.32353/khrife.2.2024.02.
- Shcherbakovskiy, M., Sezonov, V. (2024). Collection and research on electronic documents using specific expertise. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 3 (36). DOI: 10.32353/khrife.3.2024.02.
- Tsekhan, D. M. (2013). Tsyfrovi dokazy: poniatia, osoblyvosti ta mistse u systemi dokazuvannia [Digital evidence: concept, characteristics and place in the proof system]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia*. № 5. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc5/56.pdf> [in Ukrainian].
- Vakulenko, O. F. (2021). Poniattia vlastyivostei dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [The concept of key attributes of evidence in criminal proceedings]. *Pravo.ua*. № 4. DOI: 10.71404/LAW.UA.2021.4.37 [in Ukrainian].

Караман, К. (2026). Електронний доказ чи доказ в електронній формі: проблеми доречності термінологічного розмежування. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 1 (42). С. 135—147. DOI: 10.32353/khrife.1.2026.10.